

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniae Agrippinae, 1653

Sermo X. Proportio Humilitatis, quæ Fundamenti, cum altitudine Domus
Sapientiae.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

tas, ut aliquis id, quod est Dei in seipso, subijciat ei, quod apparet esse Dei in proximo. Nam illi qui dona Dei participant, cognoscunt ea se habere, secundum illud 1. ad Corinth. 2. *Vt sciamus, à que DEO donata sunt nobis.* Adhæc, non postulat Humilitas ut quilibet, quod est suū in seipso, subijciat ei, quod est hominis in proximo. Alioqui teneretur quilibet reputare se magis peccatorem quolibet alio: cū tamen Apostolus absque præjudicio humilitatis scripserit ad Galatas capite secundo: *Nos natura Iudei, & non ex Gentibus peccatores.* Potest tamen aliquis reputare aliquid boni esse in proximo, quod ipse non habet: vel aliquid mali in se esse, quod in alio non est: ex quo se potest ei subijcere, & minorem æstimare per humilitatem.

S E R M O X.

PROPORTIO HUMILITATIS

Quæ Fundamenti, cum altitudine Domus Sapientia.

ARTICULUS I.

S. S. TRINITATIS MYSTERIVM

Quia altissimum, requirit profundissimam Humilitatem in Discente, Credente, Honorante.

MODIerna Dominica indigitatur Ecclesiastica nomenclaturâ, S. S. TRINITATIS: & in eâ officium matutinum, diurnum, vespertinum,

tinum, psalmi, ode, carmina, versiculi, antiphonæ, introitus, gradualia, offertoria, collectæ, Epistola, Evangelium, lectiones, homiliæ, orationes, meditationes, contemplationes, denique quicquid ad altare recitatur à Sacerdotibus, quicquid in choro canitur à musicis, quicquid in oede pronuntiatur à Monachis & Monialibus est de S-S^{ma} Trinitate. Ubique frequentissimè repetitur: *Benedicta sit Sancta & individua TRINITAS, nunc & semper, & per infinita secula seculorum.* Amen. Ubique auditur: *Gloria Tibi TRINITAS æqualis, una Deitas: & ante omnia secula, & nunc & in perpetuum.* ubique personat: *DEUM verum, unum in TRINITATE, & TRINITATEM in unitate. Venite adoremus.* Quare nihil temporì convenientius, Evangelio accommodatius, officio Ecclesiastico congruentius, auditoribus utilius, & quod palmarium nunc est, S-S^{ma} TRINITATI gratius ut opinari fas, nihil erit, quàm si in Scholâ virtutis, qualis est hæc diebus dominicis tractetur à nobis de illa virtute, inculcetur animis audientium illius virtutis officium, incitentur ad amorem illius virtutis Academici Christiani, quæ S-S^{ma} TRINITATI est gratissima. Quæ-nam est illa? Humilitas. Quæ virtus Patri est acceptissima? Humilitas. quæ Filio jucundissima? Humilitas. quæ Spiritui Sancto probatissima? Humilitas. Studeamus igitur Humilitati si rem velimus facere gratissimam TRINITATI. Quæ virtutum honorat enixè Patrem? Humilitas. quæ celebrat præcipuè Filium? Humilitas. quæ laudat præcipuè Spiritum-sanctum? Humilitas. Itaque honoremus Patrem, celebremus Filium, laudemus Spiritum-sanctum Humilitate. Quæ virtus benedicit Patri? Humilitas. quæ blanditur Filio? Humilitas. quæ placet Spiritui sancto? Humilitas. Benedicamus ergo Patri, blandiamur Filio, placeamus Spiritui sancto Humilitate. Quæ

virtus

virtus placat Patrem? Humilitas. quæ demeretur Filium? Humilitas. quæ attrahit Spiritum-Sanctum? Humilitas. Eia ergo placemus Patrem, demereamur Filium, attrahamus Spiritum-sanctum Humilitate. Quæ virtus glorificat Patrem? Humilitas. quæ magnificat Filium? Humilitas. quæ honorificat Spiritum-sanctum? Humilitas. Itaque glorificemus Patrem, magnificemus Filium, honorificemus Spiritum-sanctum Humilitate. Sit principium magnificandi SS. TRINITATEM Humilitas: sit medium Humilitas, sit finis Humilitas. Ordiamur TRINITATIS laudem Humilitate: prosequamur Humilitate: absolvamus Humilitate. Præcedat orationes omnes actionesque nostras, ut DEO gratæ sint, Humilitas: comiterur Humilitas; sublequatur Humilitas.

HVIVS persuasionis, fuit Doctor Ecclesiæ, ut humillimus, ita S-SMÆ TRINITATIS cultor maximus, Augustinus, qui ut Dioscorum, ad quem scribit doceret, non posse TRINITATEM honorari, ut decet, sine fide, fidem autem altissimi mysterii non obtineri sine profundissima Humilitate, in hunc modum differit, epistola LVI.

» DEO nos totâ pietate subdere debemus, nec aliam
 » nobis ad capeffendam, & obtinendam veritatem (*fi-*
 » *dei, scientiæ, sapientiæ*) & felicitatem, viam munire,
 » quàm quæ munita ab illo est, qui gressuum nostrorû,
 » quippe DEUS omniscius, videt infirmitatem. Ea est
 » autem prima Humilitas, secunda Humilitas, tertia
 » Humilitas. Et quoties interrogaret, hoc dicerem. Non
 » quod alia non sint præcepta quæ dicantur: sed nisi
 » Humilitas, omnia quæcumque bene facimus, & præ-
 » cesseait, & comiterur, & consequuta fuerit: & præpo-
 » sita, quam intueamur, & apposita, cui adhæreamus, &
 » imposita, qua reprimamus, jam nobis de aliquo bono
 » facto gaudentibus, totum extorquet de manibus su-

perbia. Vitia quippe cetera in peccatis, superbia verò etiam in rectè factis timèda est, ne illa, quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Itaq; sicut Rhetor ille nobilissimus, cùm interrogatus esset. Quid ei primum videretur in eloquentiæ præceptis observari oportere? Pronunciationem dicitur respondisse: cùm quæreretur, Quid secundò? eandem Pronunciationem. Quid terriò? nihil aliud, quàm Pronunciationem dixisse. Sic, si interrogares, & quoties interrogares, de præceptis Christianæ Religionis, nihil me aliud respondere, nisi Humilitatem liberet:] Tam grata TRINITATI, tam utilis ad Trinitatis fidem aspirantibus, tam propria Trinitatis fidelibus est Humilitas.

At enim, Pater R^{de}, dicunt fortasse aliqui, hoc festo SS. TRINITATIS, si quid petere liceret humiliter, vellemus audire subtilia quædam de hoc sublimi mysterio: jucundum nobis esset, audire ex illa cathedra disserentem, aut disputantem de Processionibus divinis, de Relationibus, de Actibus notionalibus, de Generatione Filii, de Spiratione tertiæ personæ: de Ordine prioris, ac posterioris: de Circuminsessione, de Similitudine & Æqualitate inter Personas: de Missione Personarum, & ejus generis alia. Carissimi mei, nescitis quid petatis. Potestis ex memoriâ recitare quicquid habetur in Catechismo de S-S^{ma} TRINITATE, & aliis Fidei Catholicae mysteriis? Utinam audirem omnes dicere verè, possumus. Et sanè, me juvat credere de vobis, optimis meorum auditoribus, & diligentissimis discipulis, quod dicere sine falsitate queatis: possumus. Hoc, mihi credite, dilectissimi, sufficit vobis. Nihilominus venerande Patris, desiderarem aliquid altius. *Duc in altum*, dicebat Christus Petro, futuro Concionatori Evangelico. Luc. v. 4. Quod exponens S. Ambrosius, inquit: *duc in altum disputationis.*

tationis. Placet mihi desiderium illud sciendi divina, & ardor evolandi ad altissima: est enim gradus ad summa pervenendi. Sed quo minus vobis obsequar, dicam candidè, quid me moretur: & est idipsum quoddam meum secretum, quod spero, si non omnibus, saltem aliquibus fore usui. A primâ adolescentiâ meâ feci mihi familiarem quendam libellum, qui pollice non est crassior. Ille mihi fuit hætenus *enchiridium, manuale, vade mecum, dormi secure*, ut à multis istiusmodi libelli appellantur: illum æstimo magis, quàm omnes Grammaticas, profodias, rhetoricas, logicas, physicas, metaphysicas, mathematicas: magis quàm Hippocratis & Galeni aphorismos: magis quàm Iustiniani institutiones, Codicem, Pandectas: magis quàm quorumcumque ingeniosorum commenta. Continet enim quicquid est scitu necessarium ad salutem, ad perfectionem, ad felicitatem. Inscribitur libellus, *De imitatione CHRISTI.* In eo frequentissimè legi quandam sententiam, quæ quoties mihi fuit scribendum, disputandum, differendum, potissimum autem, quoties concionandum de S-SMâ TRINITATE obversata est animo. Est autem ista. legam ex libello. (a) *Quid prodest tibi alta de Trinitate disputare, si careas Humilitate, vnde displiceas Trinitati?* Retinete, ruminante, ponderate sententiam istam, & nunquam à Concionatore altas de Trinitate disputationes postulabitis, sed semper simplicibus de Humilitate sermonibus contenti eritis. Maximè, si vobis persuadeatis, Fidem de Trinitate non posse in ullo oriri absque radice Humilitatis, nec consistere sine fundamento Humilitatis: quod quo fuerit profundius, eo erit inædificatum illi Sapientiæ ædificium sublimius. Itaque, Auditores mihi cari, si desideratis in vobis ædificare Domum Sapientiæ, id est, fide DEI vnus & Trini excellere, ac in omni

virtutum genere eminere, ponite fundamentum Humilitatis. Si vultis esse cari S-S^{mæ} TRINITATI, humiliamini sub potenti manu DEI. Si optatis censerī inter cultores Altissimi supremos, laudate Patrem Humilitate, celebrate Filium Humilitate, magnificate Spiritum sanctum Humilitate. Humilitate, humilitate, humilitate sit Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. AMEN.

ARTICULUS II.

S-S. EUCHARISTIÆ FIDES

Postulat solidam Humilitatem in Christiano acceptante, conservante, demonstrante, urente.

CONSPIRANT Catholici omnes in Ecclesiâ DEI, ut quanta possunt honoris significatione celebrent per hanc octavam Festum Corporis Christi. Huc conferunt omnem quem habent ornatum Ecclesiastici, omnem quam producere possunt pompam politici, omnem quem corradere queunt sumtum agrestes. Ipsi quoque milites in castris tormenta bellica ad sacrum illum usum convertunt. Hinc tubæ personant, pulsantur tympana, exploduntur magno fragore militares ex ære fistulæ. Traducta etiam ad Musarum castra aliqua celebratis hujus Eucharisticæ parte, convestiuntur parietes ingeniorum aulæis, quæ sunt epigrammata, emblemata, ænigmata, scriptoris manu bellè expressa, aut penivallo artificiosè tabulis papyraceis cõsignata. Ubique celebrantur processiones: ubique cantatur, alicubi etiam saltatur, ubique auditur laus & jubilatio. Soli heretici domi se continent, velut in spelæis homines lucifugæ,

isfaga. Ibi tamen mustitant, strident, allatrant, ringunt, sed inani conatu. Siquidem Catholici pergunt, exultant, canunt, tripudiant: sese mutuò extimulant, sibi que acclamant identidem.

*Quantum potes, tantum aude,
Quia major omni laude,
Nec laudare sufficit.*

AT undè tam magnum inter Catholicos & hæreticos, inter Papistas & Lutheranos, inter Romanenses & Geusios discrimen? Omissis ambagibus, inde est, quod in Catholicis est virtus quædam, cui nomen Humilitas: in Hæreticis deest Humilitas. Catholici Humilitate subdunt intellectum suum DEO, eiusque verbo, quâ scripto, quâ tradito: atque ideò credunt, corpus esse corpus; sicut sciunt, fabam esse fabam, ficum esse ficum, ollam esse ollam. Itaque dum audiunt à Christo Domino dictum: *Hoc est corpus meum*, non concipiunt solum modò, ibi esse aliquod Corpus Domini; sed credunt per fidem divinam ibi revera esse corpus illud, quod erat Domini JESU: ideoque illud ipsum Iatriâ, hoc est, cultu divino adorant. Sed fides in iis non esset, nisi esset in iisdem Humilitas solida, id est certa, minimeque vacillans; sicut nò esset fundamentum domus, nisi esset soliditas terræ, quâ fundamentum supponit. Verùm hæretici dū audiunt: *Hoc est Corpus meum*, quo sunt nimirum ingenii acumine, id est, ruditate, quia nolunt illud captivare in obsequium fidei, nec humiliare sub potètimanu Dei, per tò *Corpus* concipiunt figuram inanem corporis, umbram corporis, metaphoram significativam corporis. Stolidi homines, & ridiculi, digni planè, qui hoc octiduo vescantur cibus, quos apposuit aliquando convivis suis Heliogabulus, cœnam iis apparans ex cibus pictis: & illis non apponeretur aliud, quàm olus pictum, jusculum pictum,

pictum, caro vel assa vel elixa picta, caseolus pictus: ce-
 tera picta: item, daretur ad potandum, cerevisia, aut vi-
 num pictum, & juberentur comedere hilariter, ac im-
 plere ventrem cibis metaphoricis & æquivocis: discer-
 rent illi tunc, reor, quod sit discrimen inter corpus ven-
 ac metaphoricū. Sed quomā nunquā tam opiparē sacra-
 menti: & multo magis, quia fide carēt, Sacramentum
 dei credere non possunt, & nolunt. Quare nullam ei re-
 verentiam, aut venerationem exhibent. Cujus, ut an-
 advertitis & originaria & fundamentalis causa est,
 defectus Humilitatis: quæ virtus ita prærequiritur ad fi-
 dem Christianam, sicut soliditas terræ ad fundame-
 tum domus. Ut in superioribus, ex disciplina architec-
 tonicā probavimus: nam est removens prohibens, seu
 tollens impedimenta omnia firmiter ponendi Funda-
 mentum fidei in Domo Sapientiæ, seu Virtutum Ædifi-
 cio: tollit enim tuber superbiæ, implet lacunas pusilla-
 nimitatis, adæquat & complanat quicquid est emine-
 aut depressum. Quare meritò Humilitas censetur prima
 virtutum Christianarum, ac ceterarum etiam Funda-
 mentum.

ARTICVLVS III.

ARCHITECTONICVM AXIOMA

*De proportionē profunditatis Fundamenti, cum altitudinis
 Ædificii demonstratur exemplis.*

IN Humilitatis fundamento jaciendo diligenter ob-
 servanda est regula ab Architectis omnibus appro-
 bata: ut altitudinis ædificii respondeat profunditas fun-
 damenti: & illa hujus sit mensura. Quam transferet
 Augu-

Augustinus lib. de verb. D. ser. 10. ad Architecturam tropologicam & spiritualem, quâ Domus Sapietia extruitur. Verba illius hic repetere non attinet. Veritas autem principii istius constat ex antiquis æquè ac recentibus omnis generis fabricis. Cerrè, de fundamentis Templi Jerosolymitani sic scribit Josephus historicus: lib. 8. Antiq. cap. 2. Jecit, ejus Architectus præcipuus Salomon, *in altissimam terræ profunditatem fundamenta templi è saxis validissimis, quæ contra omnem temporum injuriam resistere possent, ita ut cum contigua terra coalita, solum, ac firmamentum imponendis substructionibus præberent, & propter inconcessam soliditatem, facile molem ædificii cum apparatu ornamentum sumptuosissimo perferrent: non minorem admirationem habitura, quàm quæ supernè ad amplitudinem, pulchritudinem, & magnificentiam operis, per artifices elaborata sunt.* Ex quibus colligimus, cum supernè Templum Jerosolymitanum à tribus potissimum admirationem moverit, altitudine, amplitudine, lapidum crassitie ac ornamentis; si fundamenta non minorem admirationem parere potuerint, eorum profunditatem altitudini fabricæ respondisse. Quod omninò mihi persuadeo, inde etiam argumentum mutuatur, quod uterque substructionis paries longus fuerit propè cubitos mille, secundum accuratam Joannis Baptistæ Vilalpandi dimensionem. to. 2. lib. 5. disp. 4. c. 6.

De Amphitheatro Titi, cujus Romæ etiam nunc spectantur rudera, operis celeberrimi umbra, vel cadaver, quod vulgo dicitur *Colisseum*, quia Neronis cum capite colossus est in viciniam, refert Ammianus, quod ejus summitatem ægrè visio humana conscendebat. De eodem autem audiui aliquando, cum altitudinem molis, nunc quoque mirandam, curiosius intuerer, etsi multum à vertice ejus corruerit, & multum infernè subsederit, tantum tamen ejus sub terra latere, quantum supra
emi-

eminet. Idem adfirmare licet de aliis ædificiis altis & studineatis, quorum fastigia cœlis minari dicere solent. Oratores: nimirum, canon est Architectonicus: Fabricæ altitudini respondere oportere fundamenti profunditatem.

A R T I C U L U S IV.

CHRISTI SALVATORIS

Profunditas Humilitatis.

QVOD de Ædificio materiali dictum probatumque in spirituali æquè locum habet, dum jaciendum est Fundamentum Humilitatis. Cujus putatis vos fuisse altissimum ab orbe condito virtutum perfectissimum Ædificium? Haud dubiè, diceris, Christi Salvatoris, natorum Magistri excellentissimi. Ita etiam reor. In eodem autem Fundamentum Humilitatis jactum fuit profundissimè. *Humiliavit semetipsum*, inquit Paulus Apostolus 2. ad Philip. 7. *factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Cùm in formâ DEI esset, non rapinam arbitratus esse se æqualem DEO, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Posset-ne excogitari major Humilitatis profunditas quàm, ut qui verè DEUS erat, eadem cum Patre Divinitate præditus, exinaniret usque adeò sese, & quodammodo ad nihilum suam illam Majestatem redigeret, hominis natura vili atque imbecilla susceptâ in hominum se ordinem redigeret, homo fieret, & factus homo, hominibus se humilitate subiceret. Hoc tamen fecit Christus, ut profunditas fundamenti altitudinem fabricæ responderet. Altitudo fabricæ virtutū in Christo fuit

fuit Caritas: illa autem superavit omnem cognitionem æstimationem que nostram, neque nostram tantum, sed etiam Angelicam. Unde *supereminentem scientiæ Caritatem Christi* celebrat Apostolus, ad Ephes. 111. 19. Quia enim non fuit profundior, quam Christi, Humilitas; non fuit altior, quam Christi Caritas, quæ est *Ædificii virtutum perfectarum sublimitas*. Præter quam alia fuit in Salvatore altitudo respondens ejus profundissimæ humilitati. Propter quam *DEUS exaltavit illum*, ὑπερέβησεν, *insigniter extulit*, ut Ambrosius transfert, *superextulit*, & *donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine JESU omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur*, quia Dominus JESUS CHRISTUS in gloria est DEI Patris. Nimirum, quia Christus infra omnes acerbissimam ignominiosissimamque mortem perpeffus se abjecit, in summam est sublimitatem evectus, & illam est consequutus excellentiam, ac nominis potissimum claritatem, quæ cujusque alterius celsitudinem infinitis partibus antecedit: quippe, cui non terræ solum incolæ, sed cælites quoque humillimo, quo possunt gestu, veluti flexis poplitibus supplicantes subduntur, & cujus altitudinem gentes nationesque omnes suspiciunt ac celebrant. Quocirca merito canit Ecclesia, *DEUS, qui ad imitandū Humilitatis exemplum Salvatorem nostrū carnem sumere & Crucem subire fecisti: subjungamus nos: præta quæsumus, ut nunquam ab imitatione profundissimæ humilitatis Christi Domini Nostri cessemus.*

SED hîc supervacaneè subtilis arguit fortasse. Non videtur Dominus Christus vere humilis esse potuisse interno suo judicio, summum ostendere voluisse demissionem externâ conversatione, id illi est adscribendum. Siquidem Humilitas supponit judicium vilitatis & imperfectionis sui. Christus autem neque se vilem, neque

neque imperfectum iudicare internè potuit. Quod as-
 servisse videtur Divus Bernardus Sermonè XLII, in
 Cantica ubi hunc inmodù differit. *Ipse se exinanivit, ipse se
 humiliavit, non necessitate iudicii, sed nostri caritate. Poterat ni-
 mirum vilem se & contemptibilem demonstrare sed planè non re-
 putare, quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit,
 & non iudicio; qui talem se obtulit, qualem esse nescivit:
 magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non
 ignorabat. Verum enim verò Dupliciter potest quisquam
 se vilem & contemptibilem iudicare. Primò, absolute ac
 simpliciter. Ut cum quis se iudicat esse criminofum, vel
 peccatorem: se posse peccare: se esse dignum probro ac
 supplicio. Secundò, ex parte, & secundum quid, nimirum,
 consideratis iis, quæ præcisè à se, & non à Deo habet.
 Priori modò, Humanitas Christi non iudicabat se
 ipsam vilem, quoniam sciebat suam excellentiam, quam
 ex unione cù Verbo divino, eaq; hypostatica habebat,
 qua reddebatur impeccabilis, & omni honore dignissi-
 ma. Atque ita coarctò sententiam S Bernardi, qua asse-
 rit: *Dominum non fuisse humilem iudicio, sed adfectu. Quod sa-
 tis mox declarat, dum subdit: Non enim quomodo ego vel tu
 invenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos
 omni extremitate, & inferioritate, dignos etiam supplicis, dignos
 plagis. Non, inquam, ita & ille. Quæ tamen omnia expertus est,
 quia voluit, tanquam humilis corde. Posteriori modo haud
 erat alienum ab Humanitate Domini, vilitatis reputa-
 tio: immò, potuisset se ut nihil reputare. Siquidem non
 ignorabat, sed multo melius quàm ullus hominum per-
 spiciebat, omne suum bonum à Divinitate dimanare,
 se creaturam esse, ex nihilo factam, in nihilum, subtra-
 hente manum, à quo omnia, posse recidere. Se quidem
 esse impeccabilem: sed DEI dono, quo ablato, peccandi
 pronitatem, ipsumque peccatum à se non fore alienum,**

Atque

Atq; ita Divinitati se profundissimè submittebat, Deum suum humillimè venerabatur, in illum, ut bonorum omnium Auctorem quicquid habebat refundebat. Ex simili consideratione & notitia Humilitas vera est in Angelis & Beatis. Qui idcirco Coronas mittunt ante thronum dicentes: *Dignus es Domine DEUS noster accipere gloriam & honorem, & virtutem, quia Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt* Apocalyp. iv. Verùm, quemadmodum Christi Humanitas superat omnes creaturas intellectuales cognitione Divinitatis, ideoque caritate, ita excellit cognitione sui, ac dependentiæ illius, qua ipsa cum omnibus suis à DEO dependet, & consequenter etiam vera humilitate. Quàm cùm ageret in terris, non fucatè, sed verè ostendit, declaravitque ad finem usque vitæ, Humiliando se usque ad ignominiosissimam mortem CRVCIS.

ARTICVLVS V.

MARIÆ DEIPARÆ.

APOSTOLORUM. S. FRANCISCI

Profunditas Humilitatis.

SECUNDUM Christum Salvatorem, inter creaturas, nulla altius virtutum Ædificium extulit, quàm Virgo DEIPARA: sed nulla quoque profundius Humilitatis fundamentum collocavit. Nam PRIMA cùm esset omnium, NOVISSIMA facta est omnium, ut D. Bernardus animadvertit. Serm. de verb. Apocal. *Respexit, ait ipsa, Humilitatem Ancilla sue.* Volebat Architectus divinus, Spiritus-sanctus, cellissimum illud Ædificium

Secunda Pars.

Z

Cor-

Corporis Christi, quod Templum vocavit Salvator, & rigere in fundo ventris virginis, altissimum idcirco prius jecit fundamentum, id est, profundissimam Humilitatem supra quæ cælo celsiorem erexit fabricam.

IDEM cernere est in Apostolis, quorum elevatissimum Ædificium, quod virtutibus, donisque cælestibus ultra nubes est elatum, profundissimam Humilitatem pro Fundamento habuit. Quod observavit Rupertus Abbas in cap. iv. Matthæi, ubi, *Quanto, inquit, plura Sancti dona DEI percepturi erant, tanto majoris conscientia peccatorum indiguerunt, ut eadem dona portarent stabiles, & firmi, fundati in spiritu Humilitatis.* Inter Apostolos verticem altissimi nemo extulit PETRO. Sed hæc celsitudo profundissimæ Humilitati inædificari debuit. Nam cum ex summa Humilitate, sui que dejectione diceret Christo: *Domine exime me, quia homo peccator sum,* promissum accepit: *Ex hoc tempore homines capiens;* sic que factus est Princeps pastorum, Petra & Fundamentum Ecclesiæ, Claviger regni cælorum.

DE FRANCISCO viro sanctissimo canit Ecclesiæ FRANCISCUS *Pauper & Humilis cælum Dives ingreditur.* Illius autem Altitudinem miramur merito, & mirabitur omnis posteritas: nam virtutes præcipuas justorum supergressus, in cælum Palatium gloriæ celsissimum sibi erexit, in eaque sedem altitudine multis incredibilem conscendit. Eam, cum in cælum mente raptus contempleretur Quidam e Fratribus, & admiraretur ut refert S. Bonaventura in vita cap. vi. Sancti, audire Sedes hæc unius de ruentibus fuit, & nunc Humiliter vatur FRANCISCO. Cujus Humilitatem cum explorare vellet, is cui facta fuerat visio: quæsiuit, captata occasione à Francisco quem comitabatur in via: *Quid de-*

ipse
mih
ner
affe
qua
min
mul
tura
mili
sacr
de q

S.
F.

Q
rius
mad
misi
habu
men
stra
lis p
quia
tores
uuni

ipse

ipse sentiret? respondit Humilis Christi servus: videor mihi peccatorum maximus. Cùm autem Frater opponeret: id non posse illum salva religione & conscientia asserere, aut sentire; subjunxit. Franciscus, si hominem quantumcumque sceleratum tanta Christus Dominus prosequutus fuisset gratia, arbitror sanè, quod multo quàm ego Deo gratior extitisset. Addit Bonaventura: confirmatus fuit Frater ille ex tam admirabilis Humilitatis auditu de veritate visionis ostensæ, Evangelio sacro testante agnoscens, quod ad excellentiam gloriæ, de qua superbus eijcitur, verè HUMILIS exaltetur.

ARTICVLVS VI.

Profunditas Humilitatis

S. AVGVSTINI. S. THOMÆ AQVINATIS.
FRANCISCI SVAREZ. GABRIELIS VASQVEZ.

& similibus Doctorum.

QVONIAM Humilitati proximè imponitur Fides, tanquam per se primarium, *per se*, dico, sensu superior explicato, Ædificii spiritualis Fundamentum, animadverto illos maximè in fide excelluisse, ac fuisse firmissimos, & phrasi Apostolica, optimè fundatos, qui habuerunt maximè firmum & profundissimum fundamentum Humilitatis. Post Apostolos Religionis nostræ principes, qui omni exceptione sunt majores, nullis posteriorum in Ecclesia Doctorum comparandi, quia omnibus eminentiores; inter Fidei propugnatores celeberrimos, duos admirari, & venerari unicè soleo, qui in hominibus excessisse mihi humanum

num fastigium videntur, dari Ecclesiæ ab Auctore fidei in miraculum & gloriam Religionis Christianæ. Sunt AVGVSTINVS Hipponensis, & THOMAS Aquinas, quos, ut Theologica cognitione ceteris palmam præcipuisse, & posteris spem assequendi, ita fidei excellentia præstitisse omninò mihi persuadeo. At eosdem Christianam Humilitatem & demissionem animi ita coluisse, ut profundissimè illam Fidei subjecerint, nemini scripta illorum prævolventi potest esse dubium.

DE GABRIELE VASQUEZ notissimæ famæ Theologo, qui quæ Augustinum in sanguinem succumque suum convertisse videri poterat, quem quæ idcirco Augustini Mentem, aut linguam dicere non-nemo haud veretur, Auctor præfationis posthumæ ad Tom. 2. in t. 2. prodit auctor ei familiaris, quod dictitare sit solitus, Augustinum in Humilitatis perfectione Francisco minime inferiorem fuisse: eam quæ ob causam, quamvis aliæ non deessent, Vasquez Augustini erat studiosissimus, ut Humilitatis non minus, quàm subtilissimæ illius doctrinæ esset hæres.

THOMÆ Aquinatis autem ea fuit Humilitas, ut merito in proverbium apud Religiosos abire potuerit. Memorabile est factum, quod in vita ejus legitur. Agebat Bononiæ, & speculationi intentus in xylto obambulat: cum ecce tibi repente socius nescio quis, cui Thomas à facie non erat notus; qui heus, inquit, bone frater P. Prior mandat, ut sis comes itineris: inclinat cappa Thomas, & sequitur: ille festinanter, nam urgebat negocium, præcedere, Thomam respicere, nonnunquam objugare, fortasse etiam cappa trahere: præclarum spectaculum in luce Academiæ, ubi tantus habebatur Doctor Thomas, qui humiliter excusabat, quod insequi non posset. Mirati cives, inquit vitæ scriptor, quod
tantus

tantus Doctor, post fratrem modicæ conditionis incederet, qui dignus erat, ut præiret, indicarunt ductori quis ille erat, quem post se trahebat. Is conversus, & intuens accuratius Thomam errati veniam postulavit. Civibus autem de tantâ Eximii N. Magistri abjectione quærentibus demissè respondit: In obedientiâ omnis religio perficitur, quâ homo homini propter DEUM se subijcit, sicut se DEUS hominibus propter hominem inclinavit. Habebat præ oculis Thomas illud Sapientis: Eccl. III. 20. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram DEO invenies gratiam.*

IDEM spectarunt, qui Augustinum Thomam que sunt æmulati, ut in speculationis sublimitate, ita in profunditate Humilitatis. Inter quos ex recentioribus eminet FRANCISCVS SUAREZ, quem Paulus V. Pont. Max. datus ad eum quaternis litteris Apostolicis, *Doctorem eximium* vocavit: Conimbricensis Episcopus, *Alterum hujus ætatis Augustinum: alii, Theologorum Coryphaeum, & Antesignanum: Quidam, hujus ætatis Prodigium & Oraculum: non nemo, hujus seculi in Scholasticis Gigantem: plurimi, Auctorem gravissimum, celeberrimumq; Doctorem.* Hic tamen in » tanto litterarum famæque fastigio adeò sibi nihil ar- » rogabat, ut se infra omnes demitteret: ut ad suas lau- » des oculos pudibundus deprimeret: nullis se functio- » nibus, quàm culinæ abjectissimis aptiorem fateretur. » Vitabat hominum congressus, ne in suas laudes, quod » aliter vitare non poterat, impingeret. Et quod fortè » in illo summæ HUMILITATIS, certè, profundissimæ » videri potest, sæpe discipulos suis in rebus consulebat: » libros iis, commentariosque suos recognoscendos » tradere, & si quid in iis censura dignum animadver- » terent, summa facilitate mutare solitus. Sui contem- » ptor honoris, servantissimus erat alieni. Nullius inge- » nium,

»nium, famamque deprimere; immò, eos etiam laudibus solebat extollere, qui minus videbantur, aliorum opinione laudabiles.

DE GABRIELE VASQUEZ, cujus non pauciora extant encomia, referunt tabulæ domesticæ, fuisse, ambitionis, omnisque fastus contemptorem egregium, quod arguit Humilitatis haud mediocrem profunditatem. Hic catalogum texere possem aliorum omni eruditionis, & doctrinarum genere excellentium Virorum, quos cōtinet Bibliotheca Scriptorum Societatis, de quibus ambigi posset, doctiores-ne fuerint, an humiliores. Nimirum, ubi est Humilitas ibi est Sapiencia, & illius profunditati hujus respondet altitudo. E contrario, illud ab ipsis Apostolorum temporibus animadvertum est, quod in quibus Fidei, quæ est vera Sapiencia Christiana, Fundamentum non fuit stabile, in iisdem Humilitatem non fuisse profundam, nec firmam, superficialē tantum; & vacillasse: eâ autem effundata & ejecta, subsequuta mox fuit totius Religionis, tanquam superædificata, domus ruina.

Sic Tebutem quendam recessisse ab Ecclesia, defectu Humilitatis, quod Episcopatus repulsam tulisset, auctor est Egesippus apud Eusebium lib. 4. historię Ecclesiast. c. 2. Eusebium. Quid Simonem Magum à fidei constantia dejecerit historia Apostolica docet. Valentinum Episcopatus spe frustratum dejecisse scribit Tertullianus. (a) Idem de Marcione adfirmat Epiphanius. (b) De Montano & Ario Theodoretus. (c) Qui hoc ipsum de Nestorio memorat. De Novatiano Cornelius apud Eusebium. (d) De Macedonio Epiphanius: (e) idemque narrat de Aërio: (f) De Sabatio Socrates historicus. (g)

Vni-

(a) lib. contra Valenr. (b) Hæresi 42. (c) lib. 4. de hæret. fabul. (d) lib. de hist. c. 33. (e) Hæresi 73. (f) ibid. (g) lib. 5. hist. c. 20. Niceph. lib. 11. cap. 30.

illud solere poni calcem, similemve materiam, qua Fundamenti lapides conglutinentur, & tenacius fundo ac inter se cohæreant. Simile quid contingit in constructione Domus Sapientiæ, cujus Fundamentum cum sit Humilitas, hæc supponit cognitionem sui, id est, imperfectionum & defectuum suorum. Itaque infra *Fundamentum Humilitatis* collocatur *Notitia sui*, tanquam *Præfundamentum*, quæ calcis etiam & bituminis vice fungitur: illud Sapientibus antiquis celebratissimum, quod ut quidam canit *E cælo descendit*, *γῶθι τεαυτόν*. Hoc est initium Humilitatis, & principium fabricæ quæ ex virtutibus confurgit, ac Humilitati insistit. Certè, Plato de hæc re differens, docet, *Nosse seipsum*, esse absolutè sapere, & ab eo omnem vitæ Sapientiam, justitiâque pendere. Idem alibi addit: nec prudentem, nec bonum, nec felicem esse posse, qui seipsum non probè norit. Quocirca sanctior apud Christianos Doctor Bernardus, sermone xxxvi, in Cant. Volo, inquit, animam primo omnium scire seipsam: quod id postulet ratio, & utilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: utilitatis verò, quia talis scientia, non inflat, sed humiliat.

PORRO, cognitio sui facillimè comparatur, dum quis se coram DEO, Angelis, ac tota Curia cœlesti constitutis, considerat, Quis Qualisque sit, tum animo, tum corpore. Quoad illum ignorans, ad malum pronus, ad bonum lentus: quoad istud, è terra terrenus, vilis, bestiis similis, quoad utrumque, instabilis, levis, mille subiectus miseriis. Deinde, quod ex se nihil boni habeat, nihil possit. DEUS manum retrahat, in nihilum illicò concidat. Hæc coram DEO seriò perpendenda sunt, ad cuius lumen sine adulatione & fuce, res, ut in se sunt, comparèt. Ad illud lumen veritatis constitutus homo, seipsum, & sine dissimula-

mula-

mulatione inspicit, & sine palpatione dijudicat, inquit S. Bernardus. Ser. 42. in Cant. Nimirum, ad solarem radium atomi deteguntur, qui latebant antea.

ARTICVLVS VIII.
ACTVS HVMILITATIS
Lapides Fundamentales.

PRÆFVNDAMENTO firmiter stabilito, Lapides Fundamentales, qui sunt actus Humilitatis, illi imponit facer Architectus Ut sint in promptu numeris arithmetici designabo præcipuos. I. est VILIPENSIO, CONTEMPTUS sui. Nam ex Notitia sua oritur, ut quis se, quoad ea, quæ ex seipso habet, nihil æstimet. II. *Æstimatio suorum depressa.* Reputat enim se omnibus DEI bonis indignū, & ad omnia ineptum, idq; sine falsitate, ut docet S. Thomas 2, 2. q. 161. art. 6. ad 1. Siquidem talis est secundum ea, quæ ex seipso habet. III. *Despectus laudis & gloria.* Humilis namque veritatis amore impulsus non cupit ab aliis magni æstimari, vel laudari, quia videt id sibi neutiquam congruere, sed ei à quo omne bonum accepit. Quare usurpat illud Apostoli: *Regi Seculorum Immortali, & Invisibili Honor & Gloria.* Certè, non imago aut pictura laudem meretur, sed pictor: nec olla, sed figulus. IV. *Desiderium contemptus.* Optat haberi vilis, qui verè est Humilis, & ab aliis contemni. Talem enim cupit se ab aliis æstimari, qualem se veritatis sententia, & in oculis DEI novit esse. Rectè S. Bernardus: Ser. 16. in Cant. *Verus humilis vilis vult reputari, non humilis predicari: gaudet contemptu sui: hoc solo sanè superbus, quod laudes contemnat.* Quantum nimirum in ipso est: nam non semper expedit, ut alii nos nihil æstiment propter ædificationem & fructum aliorum, ut alibi monet idem Sanctus. V. *Dolor de honore sibi*

exhibito. Humilis dolet, si se videat magni fieri: nec illum honorem in animo sibi attribuit: immò, nec admittit, nisi fortè ratione officii, aut doni quod habet: atque ita illum in DEUM tacitè saltem & implicitè refert. VI. *Dejectio voluntaria* infra omnes: scilicet dum in se defectus, in aliis perfectionem considerat. VII. *Subjectio infra DEUM demississima.* Infra homines quoq; propter DEUM, finens se ab iis, tanquam DEI instrumentis gubernari, secundum Apostoli Petri præceptum: 1. Petri 2. *Subjecti estote omni humanae creaturae propter DEUM, sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam à DEO missis. quia sic est voluntas DEI.* VIII. *Electio vilium* in exterioribus. Eligit humilis id quod abjectius: locū inferiorem in confessu, latus sinistrum in congressu, socios quibus cum agat abjectiores, officia minus honorata, vestes magis detritas ac simplices, supellectilem vulgarem, atq; ita in aliis quibuscumque: servata tamen decori ratione in usu, quam personæ & officii conditio exigit.

ARTICULUS IX.

Partes Fundamenti, quod est

HVMILITAS.

FVNDAMENTVM istud ex duabus partibus componere videtur S. Bernardus: unam vocat *Humilitatem cognitionis* vel iudicii: alteram *Affectus*. Ser. 42. in Cant. Est, inquit, *Humilitas, quam nobis veritas parit. & non habet calorem: & est Humilitas, quæ caritas format, & inflammat: atque hac quidem in affectu, illa in cogitatione consistit. Etenim tu si te metipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione dijudices, non dubito quin humiliaris, & in oculis tuis factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui: quatinus necdum fortasse id esse patiaris in oculis aliorum. Eris igitur Humili,*

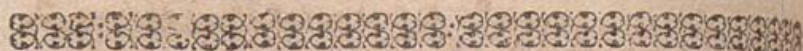
milis, sed de opere interius veritatis. & minimè adhuc de operis infusione. Nam si veritatis ipsius, qua te tibi veraciter, atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus, ita amore affectus fuisset; voluisses procul dubio, quod in te est eadem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. At sunt aliqui, qui unam solùm Fundamenti partem ponunt, sola iudicii, seu veritatis Humilitate cõtenti: quos tanquam Architectos minus peritos arguit, & graviter incepat, ita reprehendens: *Pondus & pondus abominatio est apud DEUM. Quid enim? Tu te depreciaris in secreto. apud te ipsum, veritatis trutina ponderatus: & foris alterius preii mentis, majori de pondere vendis nobis, quam ab ipsa accepisti. Time DEUM, & noli hanc rem pessimã facere, ut quæ humiliat veritas extollat volũtas: hoc enim est. resistere veritati, hoc pugnare cõtra DEUM.* Ex his collige, Humilitatẽ Aff. ctus dici, quã quis ab aliis se vult haberi, qualẽ corã DEO se agnoscit: Iudicii, quã agnoscit se vilem coram DEO, & in abscondito se talem reputat, unde nõ omnem affectum excludit, sed coram hominibus ita vilis haberi non appetit, ideoque affectũ tam extensivè efficacem adjunctum non habet.

HACTENUS autem, quæ de HUMILITATE differvimus, satis ostendunt, illam esse Ædificii spiritualis Fundamentum stabile; ejus Præfundamentum rectè dici Notitiã sui. Quæ, ut sit perfecta, postulat comitem, cognitionem DEI, quæ fons est caritatis. Ex quo fit, ut conjunctissimæ sint, Humilitas & Caritas: sicut divortium esse nequit inter cognitionem sui, & cognitionem DEI. Humilitas enim consequitur cognitionem sui, Caritas cognitionem DEI. Itaque aptissimè cum humillimo Doctore Augustino exclamet quilibet cum affectu.

Noverim Me-Noverim Te.

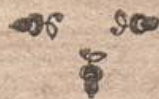
Vt amem Te-Vt contemnam Me.

NO-

NOTÆ.

MULTI scripserunt de Humilitate: quilibet ad suum institutum accommodatè. Mihi tractanti Architecturam Christianam, propositum fuit, declarare analogiam, inter Humilitatem & Fundamentum Ædificij, ut sic constituatur aptè Fundamentum Domus Sapientia seu Virtutum omnium. Scriptores alios consule per otium, nullo hic precipuos. S. Thomas 2. 2. quæst. 161 ubi Caietanus, Valentia, alijq; commentatores. Leonardus Lessius lib. 4. de Iustit. cap. 4. Dub. 7. Bernardinus Resignolius lib. de Actib; Virtut, Ioannes Buleus in Viridario. tit. Humilitas. Franc. Arias de Profectu spirituali agens fusè de Humilitate B. M. V. Alvarez de Pai Tom. 3. de perfect. vita spirit. Roa lib. 4. Singularium à cap. 2. Delrio in Speculo Mariane lectione 7. & in Threnos Ieremia & in Adagiis. 8. Tom. 1. & 718. in seq. Antonius Dauraultius in Catechismo histor. cap. 7. Tit. 30. Speculum Exempl. Tit. Humilitas. Alphonfus Rodericius in Exercitio Perfectionis & Virtutum Christianarum. Tractatu 3. de Humilitate, ubi cap. 2. inscribitur: Humilitatem esse ceterarum Virtutum Fundamentum. Cap. 3. Specialius exponitur, omnium Virtutum Humilitatem esse Fundamentum, enumeratis precipuis, ad praxim accommodatè. Cap. 5. de Primo gradu Humilitatis, qui est, parui se sentire, humiliter de se sentire. Cap. 13. de Secundo Humilitatis gradu, qui est, desiderare parui fieri. Cap. 14. de Tertio, qui est, non letari, dum laudatur, & aestimatur. Cap. 15. de Quarto, qui est, velle contemni, & pendere ideoque gaudere. — Sequuntur alia ad praxim utilia.

TIMOR